

SPLOŠNO O SOCIALNI VARNOSTI

1. Pojasni pojme: soc. varnost, soc. zavarovanje, soc. varstvo

SOCIALNA VARNOST:

- V najširšem smislu obsega pokritje vseh socialnih primerov, vključno s primeri socialne ogroženosti ali pomanjkanja, ne glede na to, ali se sistem uresničuje v okviru socialnih zavarovanj ali socialnega varstva.
- Sodobni pojem socialne varnosti združuje socialno zavarovanje in socialno varstvo
- Je pomemben del socialne politike
- Pravica do socialne varnosti je priznana v mednarodnih dokumentih (MOD, ILO,...)
- **Splošne značilnosti razvoja:** generalizacija (širjenje kroga upravičencev soc. varnosti.), ekspanzija (vsebinsko širjenje soc. varnosti= širjenje soc. primerov, dajatev, storitev.) in internacionalizacija (povzročilo jo je zaposlovanje delavcev izven lastne države, k internal. soc. varnosti je prispevala ustanovitve MOD I.1919, v zadnjem času vpliv EU)

SOCILANO ZAVAROVANJE:

- Predpisano z zakonom – nastane ne glede na voljo zavarovanca
- Najpomembnejše načelo = obveznost; z njim se doseže širok krog oseb in s tem enakomernejša porazdelitev stroškov nastalih zaradi nastopa zavarovalnih primerov
- Funkcija: zavezati zavarovance k varčevanju za pokritje zavarovalnih socialnih primerov
- Pogoji za uveljavljanje pravic je plačevanje prispevkov
- Distributivna funkcija soc. zavarovanja: zavarovanci kot prispevek za soc. zavarovanje plačujejo enak delež svoje plače oz. drugih dohodkov.
- Značilnosti: kombinacija socialnih (zmožnost prispevati za zavarovanje ne glede na rizičnost) in zavarovalnih kriterijev (upoštevanje načela sorazmernosti med vplačanimi prispevki, trajanjem vplačevanja in višino dajatve – skozi specifičen način financiranja = stroške zavarovanj pokrivajo zaposleni zavarovanci kot njihovi delodajalci)

SOCIALNO VARSTVO:

- Funkcija soc. varstva je zagotoviti najnujnejša sredstva za življenje tistim, ki za to ne zmorejo poskrbeti sami
- Namenjeno je vsemu prebivalstvu, ne samo zaposlenim
- Za pridobitev pomoči ni potrebno plačevanje prispevkov – financira se iz državnih sredstev (davkov)
- Dajatve in storitve so odvisne od potreb upravičencev – potrebe je treba dokazati.

2. Opiši razvoj socialnega zavarovanja in socialnega varstva

Razvoj socialnega zavarovanja:

- Individualno varčevanje delavcev za hude čase je bilo enostavno, a nezadosten način zagotavljanja soc. varnosti; s sredstvi privarčevanimi od nizkih mezd, se ni bilo mogoče preživljati v primeru trajajoče nezmožnosti za delo, daljše brezposelnosti
- Vzajemno varčevanje je imelo namen pomagati članom društev v primeru bolezni, nesreče, smrti z delnim plačilom stroškov – pri množičnih nesrečah to ni bilo mogoče
- Delodajalci so bili delavcem odgovorni za škodo zaradi nesreč pri delu
- Komercialno zavarovanje; zanj so se odločali delodajalci in delavci, premije prilagojene stopnji tveganja
- Prvi zakoni s tega področja so bili sprejeti v Nemčiji – kancler Bismarck (1883 – zakon o bolniškem zavarovanju, 1884 zakon o zavarovanju za nesreče pri delu, 1889 zakon za zavarovanje za primer invalidnosti in starosti)
- Nemški sistem so povzele in dopolnile druge države; v Združenem Kraljestvu je bilo obvezno socialno zavarovanje uvedeno 1911 – kot prva država je v soc. zavarovanje za primer brezposelnosti, družinske dajatve so bile najprej uvedene v Belgiji (1930) in v Franciji (1932)

Razvoj socialnega varstva:

- k nastajanju socialnega varstva so prispevale priprave na II. sv. vojno
- lord Beveridge je izdelal poročilo, načrt ureditve soc. področja – izhajal je iz svobode pred pomanjkanjem
- minimalni prejemki naj bi bili zagotovljeni vsem, pod določeni nacionalni minimum naj ne bi padel nihče: zaposelni ali brezposelni, zdrav ali bolan, v času vdovstva ali starosti
- Beveridgev načrt je bil odlično propagandno sredstvo v vojni – upanje za boljše, varnejše življenje e po vojni
- B. načrt temelji za urejanje soc. varnosti v medn. dokumentih, ki so bili sprejeti med in po II. sv. vojni.

3. Opiši razvoj socialne varnosti v Sloveniji

- je bil odvisen od političnega in gospodarskega položaja na sedanem ozemlju Slovenije

- **AO** je hitro prevzela nemški model soc. zavarovanja (1887 sprejet zakon o obveznem zavarovanju za nesreče pri delu, 1888 – uzakonjeno bolniško zavarovanje delavcev, pokojninsko zavarovanje je obstajalo le za posamezne kategorije delavcev= rudarji, železničarji, državni in javni uslužbenci.)
  - v **Kraljevini SHS** je bil leta 1922 sprejet zakon o delavskem zav.: bolniško, invalidsko zav. za primer nesreče pri delu, pokojninsko zav. za onemoglost, starost, smrt; in zav. za primer brezposelnosti, ki naj bi se uredilo kasneje
  - v **republikli Jugoslaviji** je ustava iz l. 1946 dala podlago uvedbi soc. zav. za delavce in uslužbenca, sprva je bilo zavarovanje podržavljeno, kasneje prešlo na državne uprave na zavode za soc. zavarovanje
  - do l. 1963 je država z zakonodajo do podrobnosti urejala celotno področje soc. zav.; na podlagi ustave (1963) in zakonodaje, je služba soc. zav. postala avtonomna – upravljali zavarovanci neposredno
  - **ob razpadu SFRJ** je bilo soc. zav. v celoti urejeno s predpisi posameznih republik, le na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja je bil v veljavi tudi zvezni zakon
  - kmalu **po osamosvojitvi** je z zakoni uredila podočje socialne varnosti (zav. za primer brezposelnosti – 1991, zdravstveno, pokojninsko in invalidsko, socialno varstvo – 1992, in družinsko varstvo 1993)
- Socialna zaščita**= označuje najširši obseg ukrepov, ki upoštevajo razl. potrebe in različni materialni položaj ljudi.

4. Opiši nastanek in značilnosti pojma rizika v komercialnem zavarovanju

- pojem rizika se je v Franciji pojavil sredi 16. stol. in je povezan z zavarovanjem za »srečo na morju« - nevtralen pomen
- šele v 18. stol. so industrijska revolucija in družbene spremembe povzročile bolj kolektiven pristop k obravnavanju rizikov. →
- 3 razlogi:
  - humanizacija rizika (predvidevanje nesreč; statistike),
  - vidnost rizika (o nesrečah je začel poročati tisk) in
  - odpor do divjega kapitalizma, ki je povzročil pauperizacijo in nevarnost socialne revolucije
- rizik je bodoči in negotov dogodek; za primer nastopa rizika je mogoče skleniti zavarovalno pogodbo, ki je ena izmed pogodb o tveganju. (škoda= izguba bodočnosti)
- dogodek, glede na katerega se sklene zavarovanje mora biti bodoč, negotov in neodvisen od izključene volje pogodbenikov

5. Po čem se pojem socialnega primera razlikuje od pojma rizika?

Pojma se razlikujeta v dveh pogledih:

- **pravni vidik:** socialni primer ni v celoti negotov in neodvisen od volje zavarovancev oziroma upravičencev, da se lahko nanaša tudi na že nastalo stanje in da poleg rizika vključuje tudi potrebo. Vpliv posameznikov na nastanek, trajanje in druge okoliščine soc. primera je odvisen od vrste soc. primera (poškodba pri delu je npr. manj odvisna od volje poškodovanega kot brezposelnost od volje brezposelnega)
- **socialnopolitični vidik:** socialni primer je »socialnen«, to je da ga država kot takega prepozna in vključi v javni sistem socialne varnosti (kateri primeri, pa je odvisno od zakonodajalca). Socialni značaj soc. primera oz. rizika je izšel iz ekonomskih prizadevanj, da se ohrani delovna sposobnost delavcev.

6. Opiši pojem in delitev socialnih primerov po Radovanu

Vse dogodke, ki prizadenejo v takšni ali drugačni obliki človeka, imenujemo soc. primere (tudi rizike). Če so ti soc. primeri zavarovani uporabljamo zanje tudi izraz zavarovani primer. Za pokritje teh primerov je treba izdelati ustrezen sistem soc. varnosti, to je povračilo za posledice različnih dogodkov, ki prizadenejo človeka.

Namen pokriti vse dogodke, ki v takšni ali drugačni obliki (materialno) prizadenejo človeka, je cilj socialne varnosti, ki ni bil nikjer dosežen. Obstajajo različni nacionalni sistemi socialne varnosti, ki pokrivajo večja ali manjša števila socialnih primerov. Soc. primere, ki jih pokriva sistem soc. varnosti Radovan deli na **fizične** in **ekonomske rizike**. Posledica **ekonomskih** rizikov je izguba ali zmanjšanje dogodka oziroma ekonomske plače, ko prizadeti ne najde dela= brezposelnost. Pri **fizičnih** rizikih je prizadeta delovna sposobnost. Delimo jih na **profesionalne** (nesreče pri delu, poklicne bolezni), ter na **fiziološke** (bolezni, materinstvo, starost in smrt). Ekonomski soc. primer nastopi takrat, ko prizadeti ne najde dela. To je brezposelnost. Socialni primeri so tudi dogodki, ki vnašajo spremembe v družinske razmere – rojstvo otroka= družinska bremena.

7. Katere vrste dajatev in storitev socialne varnosti poznaš?

- dajatve in storitve socialne varnosti so različne po obliki in trajanju
- dajatve iz sistema soc. varnosti so največkrat denarne (pokojnina, otroški dodatek,...) lahko pa so naturalne

- dajatve po zakonu o soc. varstvu se izplačujejo praviloma v denarju, v utemeljenih primerih pa tudi kot boni, naročilnice, plačila računov,= dajatve v funkcionalni obliki
- dajatve soc. varnosti so enkratne (pogrebna, pomoč za novorojenca,...) ali periodične (otroški dodatek,...)
- lahko so kratkoročne (denarno nadomestilo v primeru brezposelnosti, odpravnina za vdovo, vdovca,...) ali dolgoročne (starostna pokojnina, invalidnina,...)
- dajatve soc. varnosti izplačujejo izvajalci sistema soc. varnosti

8. Uporabniki soc. varnosti–splošno; opredelitev pojma »zavarovanec« in »zavarovana oseba«

Krog uporabnikov soc. varnosti je v posameznih državah različno širok. Evropski pravni sistemi soc. varnosti, vključno s slovenskim, temeljijo na mednarodnih aktih in nacionalnih ustavah, ki nalagajo državi, da skrbi za uresničevanje pravice do socialne varnosti za prebivalstvo. V drugih delih sveta, tudi v ZDA, sistemi soc. varnosti niso tako univerzalni. Krog uporabnikov je različen tudi na posameznih **področjih ali panogah** soc. varnosti. V Sloveniji je krog zavarovancev najožji v zavarovanju za brezposelnost (obvezno zavarovani le delavci v delavnem razmerju). V pokojninskem in invalidskem zavarovanju je krog širši, še širši pa je v zdravstvenem zavarovanju, upravičenec do nekaterih storitev soc. varstva pa je lahko »vsakdo, ki se znajde v soc. stiski in težavi.«

Zavarovanci so tisti, ki so zavarovani na temelju svojega dela in plačujejo prispevek za zavarovanje in tisti, ki imajo kakšen drug pravni položaj na podlagi katerega jih med obvezno zavarovane uvršča zakon. Poleg zavarovancev so zavarovani tudi njihovi družinski člani. Zavarovanci in njihovi družinski člani so **zavarovane osebe**.

9. Nosilci in izvajalci javne službe socialne varnosti v Sloveniji

- Praviloma samostojne organizacije, pri nas so nosilci soc. zavarovanj javni zavodi
- nosilec obv. zdr. zav. je Zavod za zdr. zav. Slovenije, izvajalci storitev zdr. varstva so zdravstveni zavodi
- nosilec in izvajalec pokojninskega in invalidskega zav. je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
- strokovne naloge, ki se nanašajo na zaposlovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti in izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja opravlja Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
- družinske prejemke izplačujejo Centri za SD, ki so javni socialno varstveni zavodi (CSD in ostali javni soc. varstveni zavodi opravljajo tudi javno službo na področju soc. varstva)
- poleg javnih zavodov, ki so nosilci oz. izvajalci javne službe soc. varnosti, lahko dajatve in storitve soc. varnosti v širšem smislu izvajajo tudi drugi zavodi, gospodarske družbe, navladne organizacije, zasebniki,...
- prostovoljno zdr. ter pokojninsko in invalidsko zavarovanje izvajajo zavarovalnice in druge gospodarske družbe ter pokojninski skladi

10. Naštej nekaj izvajalcev soc. varnosti, ki niso javni zavodi in opiši njihovo vlogo v sistemu soc. varnosti

Na nekaterih področjih soc. varnosti pristojni organ lahko s koncesijo prepusti opravljanje storitev javne službe pravnim ali fizičnim osebam. V Slo. je to možno v soc. varstvu ter na področju zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti, na ta način se lahko izvaja tudi zdravstvena dejavnost. Socialna dejavnost izven mreže javne službe je najbolj razvita na področju soc. varstva. Opravljajo jo dobrodelne organizacije, organizacije za samopomoč, invalidske organizacije, ter zasebniki. Prostovoljno zdr. ter pokojninsko in invalidsko zavarovanje izvajajo zavarovalnice ter druge gospod. družbe in pokojninski skladi. Če soc. dejavnost izvajajo različni nosilci govorimo o pluralni blaginji – različni izvajalci lahko ponudijo različne storitve, prilagojene specifičnim potrebam posameznih uporabnikov.

11. Kateri so glavni viri financiranja javnega sist. soc. varnosti?

Glavna načina financiranja soc. varnosti sta:

- **financiranje s prispevki** (je znač. za soc. zavarovanja, prispevke plačujejo zavarovanci, če so zavarovanci delavci, so zavarovanci za plačevanje prispevkov tudi njihovi delodajalci. Za financiranje soc. zavarovanja je znač. načelo vzajemnosti in solidarnosti= vsakdo prispeva v % enak delež, toda glede na različne dohodke v različnih absolutnih zneskih.);
- **financiranje z davki (iz proračuna)** (soc. varstvo se financira predvsem z davki; glavni del financiranja je zagotovljen iz republiških in občinskih sredstev),

V Sloveniji se sredstva za financiranje soc. varstvene dejavnosti zagotavljajo tudi **s plačili storitev, s prispevki dobrodelnih organizacij in organizacij za samopomoč ter invalidskih organizacij, s prispevki donatorjev, drugi viri...**

12. Opiši vsebino in pomen konvencije MOD št. 102

- to je konvencija o minimalnih normah soc. varnosti, ki je bila sprejeta 1952

- je univerzalna tako glede težnje po pokritju vseh soc. primerov kot tudi glede širjenja kroga uporabnikov
- obravnava devet skupnih dajatev: zdravstveno varstvo, nadomestilo za čas bolezni, družinske dajatve, dajatve družinskim članom v primeru smrti hranilca družine, dajatve za invalidnost
- sprejeta je bila z namenom, da bi jo ratificiralo čim več držav, tudi tiste, v katerih soc. varnost še ni dosegla ravni, kakršno postavlja konvencija. Še danes je temeljni mednarodni dokument na katerega se opirajo tudi sodobni multilateralni viri soc. varnosti.

13. Kaj veš o Evropski socialni listini?

Sprejel jo je Svet Evrope in sicer l. 1961 in spada med multilateralne vire. Slo jo je ratificirala l. 1999. Ureja pravice s področja delovnega prava in soc. varnosti. Med drugim določa pravico do varstva zdravja, pravico do soc. varnosti, pravico do socialne in zdravstvene pomoči, pravico do uživanja storitev socialnih služb, pravico telesno in duševno prizadetih oseb do poklicnega usposabljanja in poklicne in socialne rehabilitacije, pravico družine do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva in pravico mater in otrok do socialnega in ekonomskega varstva, pravico starejših oseb do socialnega varstva in pravico do varstva pred revščino in socialno izključenostjo.

14. Kaj veste o uredbi EU št. 1408?

Je uredba o uporabi programov soc. varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v EU. Uredba nima za cilj, da bi ustvarila enotnost v vsakem pogledu, ampak da bi dosegla enako obravnavanje tujih in domačih delavcev v državi članici. Uredba se nanaša na naslednja področja soc. varnosti:

- dajatve oz. ugodnosti za primer bolezni in materinstva,
- dajatve za invalidnost
- dajatve za starost,
- dajatve za preživele,
- dajatve za poškodbe pri delu in poklicne bolezni,
- nadomestila za primer brezposelnosti,
- družinske dajatve.

15. Opiši sistem notranjih virov soc. varnosti v Sloveniji!

- določbe o socialni varnosti so vsebovane v **Ustavi RS**

+ 2. čl: RS opredeljena kot pravna in soc. država;

+ 49. čl: svoboda dela;

+ 50. čl: pravica do soc. varnosti, vključno z državno urejenim obv. zdr. pokoj. in drugim soc. zavarovanjem;

+ 51. čl: pravica do zdr. varstva;

+ 52. čl: pravice invalidov in pravice otrok, do posebnega varstva in skrbi

+ 66. čl: varstvo dela.

- **krovni zakoni** za posamezne panoge soc. varnosti (soc. primeri, pravice, uporabniki, organizacija, financiranje in uveljavljanje pravic so urejeni z): ZZVZZ, ZPIZ, ZZZPB, zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, zakon o socialnem varstvu

- pomembni so tudi zakon o zdr. dejavnosti za zdr. zavarovanje, na področju varstva invalidov = zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb in drugi

- sprejetih je tudi več **podzakonskih aktov** s področja soc. varnosti, npr: pravilnik o standardih in normativih soc. varstvenih storitev

- od **avtonomnih aktov soc. varnosti** so najpomembnejši splošni akti nosilcev soc. zavarovanja: Statut zavoda za pokojninsko in invalidsko zav. Slovenije, pravila obveznega zdr. zav., nakaj določb o socialni varnosti vsebujejo tudi kolektivne pogodbe

16. Sistem mednarodnih virov, ki veljajo v Sloveniji!

Mednarodne vire prava soc. varnosti delimo na :

- **Univerzalne** (OZN= Splošna deklaracija o pravicah človeka; Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah; Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah; Konvencije in priporočila MOD),

- **Multilateralne ali večstranske** (Svet Evrope 1949= Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic-1950, Evropska socialna listina-1961; EU= Listina o temeljnih soc. pravicah delavcev

- **Bilateralne (dvostranske).**

17. Panoge soc. varnosti v Sloveniji!

- **Zdravstveno zavarovanje,**
- **Pokojninsko in invalidsko zavarovanje,**
- **Zavarovanje za primer brezposelnosti,**

- Družinsko varstvo,
- Socialna varstvo.

ZAKON O ZAPOSLENIH IN ZAVAROVANJU ZA PRIMER BREZPOSLENIH.

1. Katere vrste brezposelnosti kot družbenega pojava poznaš?

- najtežja je **množična brezposelnost**, ki nastopa v obdobju gospodarskih kriz
- **strukturirana brezposelnost** nastopa zaradi neskladja v strukturi ponudbe in povpraševanja po delovni sili, zlasti kar zadeva izobrazbo in druge delovne sposobnosti
- **sezonska brezposelnost** se pojavlja v določenih obdobjih, vezanih na proizvodni proces
- **latentna ali prikrita brezposelnost** nastopa, kadar je zaposlenih več delavcev, kot bi bilo potrebno glede na zahteve delovnega procesa
- **friksijska brezposelnost** je tista, ki nastana zaradi menjavanja zaposlitev, med prenehanjem enega in sklenitvijo novega delovnega razmerja

2. Kaj so manifestne in kaj latentne posledice zaposlenosti?

Manifestne (namerne): = Plača: ljudje se zaposlujejo predvsem zaradi plačila. Po Jahodi zaposlitev vpliva na naše življenje na 5 načinov:

- določa nam dnevno strukturo časa,
- nudi soc. stike izven družine,
- povezuje osebne in kolektivne cilje,
- je vir statusa in identitete,
- je vir zakonitosti in kontrole

Latentne (prikrite): = izguba zaposlitve oz. brezposelnost ima na osebni ravni za posameznika in družino za posledico:

- izguba dela zmanjšuje dohodek,
- vpliva na izrabo prostega časa, na družinske razmere, zdr. stanje, šolski uspeh otrok, odnose s sorodniki in znanci, družbeno izključenost.

3. Katere so mere brezposelnosti?

Stopnja brezposelnosti se meri na 2 načina:

- **stopnja registrirane brezposelnosti** (delež brezposelnih prijavljenih pri pristojnem organu, glede na celotno aktivno prebivalstvo.)
- **anketna brezposelnost** (po metodologiji MOD zajema le tiste, ki v obdobju praviloma 1 tedna pred izvajanjem ankete, niso opravili niti ene ure plačanega dela.- nižja od prve)

4. Kaj so pasivne in aktivne politike na področju zaposlovanja?

Pasivne politike:

- med pasivne politike sodijo denarne dajatve za primer brezposelnosti, katerih namen je z določenimi ugodnostmi olajšati položaj brezposelnih zavarovancev do takrat, ko se bodo ponovno zaposlili
- pasivne politike so prilagojene/primerne za reševanje/obravnavanje posledic izpada dohodka zaradi kratkotrajne brezposelnosti – trajanje dajatev za primer brezposelnosti je zato časovno omejeno
- ob dolgotrajni in množični brezposelnosti pasivne oblike ne zadostujejo, ker ne rešujejo bistvenega problema brezposelne osebe – ni vključena v plačano delovno aktivnost

Aktivne politike:

- države se preusmerjajo k aktivnim politikam, s katerimi poskušajo pripraviti delavce na tehnološke in ekonomske spremembe na trgu dela
- ukrepi so usmerjeni k razvoju mehanizmov, ki omogočajo čim bolj natančno ujemanje med ponudbo in povpraševanjem – usposabljanje, regulacija stroškov, ki niso vezani na plače, spreminjanje javnih služb v centre za svetovanje, sodelovanje s privatnimi agencijami,...
- delodajalce države spodbujajo k ohranjanju obstoječih in k odpiranju novih delovnih mest ter k zaposlovanju težje zaposljivih brezposelnih oseb.

5. Na kratko opiši ukrepe aktivne politike zaposlovanja

- vzpodbude za delodajalce so predvsem finančne: sofinanciranje odpiranje novih delovnih mest, nadomestitev dela stroškov za ohranitev produktivnih delovnih mest, posojilo za investicijska vlaganja v nove proizvodne zmogljivosti, sofinanciranje pospeševanja letoletne zaposlitve delavcev v sezonskih dejavnostih, pomoč pri usposabljanju na novo sprejetih delavcev, sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja, sofinanciranje prilagoditev prostorov in tehnične opreme za zaposlitev težjih invalidov, sofinanciranje stroškov za zaposlovanje presežnih delavcev
- osebam, ki so vključene v programe aktivne politike zaposlovanja pa se lahko zagotovijo zlasti sredstva za kritje stroškov zavarovanja za poškodbo pri delu in poklicno bolezen, denarne dajatve, kritje stroškov izobraževalnih programov, nadomestilo plače pripravnikov in iskalcev prve zaposlitve, posojilo za nabavo opreme pri samozaposlovanju, stroške pomoči pri zaposlitvi, pokrivanje stroškov poklicne prekvalifikacije, informacijska pomoč pri samozaposlitvi, vzpodbujanje podjetništva,...

6. Pojem brezposelne osebe po slovenskih predpisih!

Za brezposelno šteje oseba:

Negativni kriteriji:

- ki ni v delovnem razmerju
- ki kot samozaposlena oseba, lastnik ali solastnik gospodarskih družb ne dosega dobička v višini zjamčenega nadomestila plače
- lastnik ali drug uporabnik kmetijskega zemljišča s katastrskim dohodkom pod mejo, ki je določena za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje
- ki ni upokojenec, študent, dijak, vajenec ali udeleženec izobraževanja brezposelnih oseb

Pozitivni kriteriji:

- ki je zmožna za delo
- je prijavljena na zavodu za zaposlovanje
- je na razpolago za zaposlitev
- aktivni iskalec zaposlitve
- (za brezposelne ne štejejo osebe, katerih delovno razmerje je bilo sklenjeno na podlagi individualne pogodbe o zaposlitvi in prejmejo odškodnino zaradi prenehanja delovnega razmerja, ter tisti, ki po prenehanju delovnega razmerja prejmejo nadomestilo zaradi konkurenčne klavzule
- zmožnost za delo: starost 15 let in splošni zdravstveni pogoji
- ne sme presegati starosti, ki je po ZPIZ pogoj za pridobitev pokojnine za najnižjo zavarovalno dobo).

7. Kaj je ustrezna zaposlitev in kaj je primerna zaposlitev?

Ustrezna zaposlitev:

- da gre za delovno razmerje za določen ali nedoločen čas
- da je delovno mesto po kolektivni pogodbi uvrščeno v isti tarifni razred kot delovno mesto, na katerega je bila oseba razporejena večino časa zadnjih 12 mesecev pred nastankom brezposelnosti
- da ustreza stopnji in vrsti dokončane poklicne izobrazbe brezposelne osebe, ki išče zaposlitev prvič ali po prekinitvi za najmanj dve leti
- da delovno mesto od kraja prebivanja ni oddaljeno več kot 1 uro vožnje v eno smer z javnim prevozom ali z organiziranim prevozom delodajalca

Primerna zaposlitev:

- brezposelni osebi se lahko ponudi za polovico časa, v katerem je upravičena do denarnega nadomestila
- razlika med ustrezno in primerno zaposlitvijo je v tem, da je delovno mesto uvrščeno v tarifni razred, ki je za eno stopnjo nižji od tistega, na katero je bila oseba razporejena večino časa zadnjih 12 mesecev pred nastankom brezposelnosti
- prevoz v eno smer lahko traja največ eno uro in pol

8. Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti:

- denarno nadomestilo,
- denarna pomoč,
- povračilo prevoznih in selitvenih stroškov,
- pravica do zdr. varstva,
- pravica do pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

9. Pogoji za pridobitev pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti!

Imamo 2 pogoja:

- da je bil zavarovanec pred nastopom brezposelnosti zavarovan
- da zanj ni na voljo druge zaposlitve.

10. Pogoji za ohranitev pravic!

- da je brezposelna oseba na razpolago za zaposlitev,
- da aktivno išče zaposlitev,
- da ni na voljo ustreznega programa aktivne politike zaposlovanja,
- da prebiva v RS, razen če mednarodni dokument ne določa drugače,
- da zanj ni na voljo ustrezne zaposlitve, oz. da po preteku časa, v katerem je upravičena do nadomestila ni na voljo ustrezne zaposlitve.

11. Denarno nadomestilo za primer brezposelnosti

- denarno nadomestilo za brezposelnost je subjektivna pravica iz zavarovanja za primer brezposelnosti
- njen temelj so zavarovančevi plačani prispevki za zavarovanje za primer brezposelnosti
- zavarovanec denarno nadomestilo lahko uveljavi ne glede na svoje dohodke in premoženjsko stanje v primeru, da izpolnjuje splošne pogoje za pridobitev pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti, da ima predpisano gostoto zavarovalne dobe (vsaj 12 mesecev trajajoče delovno razmerje v zadnjih 18 mesecev) in da mu delovno razmerje ni prenehalo po njegovi volji ali krivdi

- **višina:** osnova za odmero denarnega nadomestila je povprečna mesečna plača zavarovanca v 12 mesecih pred nastankom brezposelnosti – prve 3 mesece znaša nadomestilo 70%, v naslednjih mesecih pa 60% osnove, prav tako ne sme biti nižje od 100% zajamčene plače, zmanjšane za davke, prispevke in ne višje od trikratnika tako določenega najnižjega nadomestila

- **trajanje:** prejemanja nadomestila lahko traja:

- + 3 mesece za zavarovanje od 1-5 let
- + 6 mesecev za zavarovanje od 5-15 let
- + 9 mesecev za zavarovanje od 15-25 let
- + 12 mesecev za zavarovanje nad 25 let
- + 18 mes. za zavarovance, starejše od 50 let in za zavarovanje nad 25 let
- + 24 mesecev za zavarovance, starejše od 55 let in za zavarovanje nad 25 let
- v zavarovanje ne šteje čas, ko je bila brezposelna oseba vključena v javna dela.

12. Denarna pomoč za primer brezposelnosti

- je subjektivna pravica, ki izhaja iz zavarovanja za primer brezposelnosti, vendar je odvisna od materialnega stanja zavarovanca

- teoretično sodi med mešane pravice – temelji na delu, kot tudi značilnosti soc. varstva, ki temelji na potrebi

- denarna pomoč ne pripada zavarovancu, ki nima stalnega preb. v RS

- pravico lahko zavarovanec uveljavlja v roku 30 dni po izteku pravice do denarnega nadomestila

- pravico pridobi, če njegovi dohodki skupaj z dohodki družinskih članov na osebo v zadnjih 3-eh mesecih pred uveljavitvijo denarne pomoči v povprečju ne presegajo 80% zajamčene plače po zakonu

- pravico pridobi tudi zavarovanec, ki mu je kot pripravniku prenehalo delovno razmerje, sklenjeno za določen čas, krajši kot 12 mes., če je uspešno končal pripravništvo

- izplačuje se največ 15 mesecev.,

- brezposelni osebi, ki ji do upokojitve manjka največ 3 leta se denarna pomoč izplačuje do upokojitve

- **višina:** denarna pomoč je enaka 80% zajamčene plače po zakonu, zmanjšane za davke in prispevke.

13. Povračilo prevoznih in selitvenih stroškov v zavarovanju za primer brezposelnosti

- to je pravica vseh brezposelnih oseb, ne samo zavarovancev, do katere so upravičeni, če so ti stroški povezani z zaposlitvijo v drugem kraju, kamor jo je napotil zavod ali s katero je zavod soglašal

- brezposelna oseba ima pravico do povračila prevoznih stroškov javnega prevoza, s katerimi je zavod soglašal ali če so ti nastali zaradi iskanja zaposlitve z napotitvijo zavoda in povračila stroškov za priporočene poštno pošiljke, ki jih je imela zaradi aktivnega iskanja zaposlitve

- povračilo stroškov znaša 100% stroškov po tarifi javnega prevoza.

14. Kaj je posredovanje zaposlitve in kaj je posredovanje dela? Kdo lahko opravlja te dejavnosti?

- **posredovanje zaposlitve:** cilj je, da iskalec zaposlitve sklene delovno razmerje

- **posredovanje dela:** cilj je, da se vključi v delo

- posredovanje zaposlitve in dela izvaja Zavod RS za zaposlovanje, Ministrstvo pristojno za delo, lahko s pogodbo o koncesiji za to pooblasti organizacijo ali delodajalca, ki izpolnjuje predpisane pogoje

- agencije posredujejo delo tudi dijakom in študentom – delo preko napotnic, delodajalec je oproščen prispevkov in davkov – plača le 10% koncesijske dajatve od vsakega izplačila

15. Javna dela

- po ZZZPB so javna dela lokalni ali državni zaposlitveni programi, ki so namenjeni vzpodbujanju razvoja novih delovnih mest in ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti brezposelne osebe in se organizirajo zaradi izvajanja socialnovarstvenih, izobraževalnih, komunalnih, kmetijskih in drugih programov

- javnih del ne smejo organizirati delodajalci ali druge organizacije za tiste dejavnosti, katerih cilj je pridobivanje dobička ali kadar bi z javnimi deli na trgu povzročili nelojalno konkurenco

- program javnih del in št. vključenih oseb za proračunsko obdobje določi Vlada, lahko pa ga sprejme tudi občina, če ga v celoti financira

- sredstva za izvajanje programov zagotavlja zavod za zaposlovanje, naročnik, ali tudi izvajalec javnih del

- javna dela se opravljajo na podlagi posebne pogodbe o zaposlitvi, med brezposelno osebo in izvajalcem del

- brezposelna oseba ima pravico do plače v višini izhodiščne plače tarifnega razreda po kolektivni pogodbi

- vključitev v javna dela lahko traja največ eno leto, podaljša se lahko v primeru, da brezposelni osebi ni mogoče zagotoviti ustrezne ali primerne zaposlitve

- brezposelne osebe na javnih delih so zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovane
- čas prebit na javnih delih se všteva v pokojninsko dobo

16. Štipendiranje

- vključuje kadrovske štipendije, republiške štipendije, štipendije za nadarjene ter dajanje jamstev in subvencioniranje obrestne mere za najeta posojila za študij
- kadrovske štipendije dodeljujejo delodajalci v skladu s potrebami, najnižja za dijake ne sme znašati manj kot 20%, za študente pa 30% zjamčene plače – število kadrovskih štipendij upada
- republiške štipendije (prevladujejo) podeli Zavod RS za zaposlovanje vsako leto na podlagi razpisa, pridobi jo lahko kandidat, pri katerem dohodek na družinskega člana v koledarskem letu pred prijavo ne presega celotnega zneska 130% zjamčene plače, zvišanje štipendije za štipendiste s posebnimi potrebami + dodatki za povečane stroške zunaj kraja stalnega prebivališča, stroške prevoza v šolo, dosežen uspeh
- Zoisovo štipendijo dobijo izrazito nadarjeni kandidati ne glede na cenzus
- posojila za študij na podlagi jamstev in subvencioniranja obresti podeljujejo kreditodajalci s koncesijo

ZAKON O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDR: ZAVAROVANJU

1. Opredeli pojem zdravje, zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje

Zdravje: stanje popolne fizične, psihične in socialne blaginje in ni le odsotnost bolezni; je ena od najpomembnejših dobrin ljudi, ki vpliva na kakovost življenja tudi na drugih področjih; zdravstveno stanje je na splošno odvisno 50% od prehrane, fizične aktivnosti, kajenja, porabe alkohola, 30% od relativnega blagostanja, 10% od onesnaženja okolja in 10% od dejavnosti zdravstvenega stanja.

Zdravstveno varstvo: obsega sistem družbenih, skupinskih in individualnih aktivnosti, ukrepov in storitev za krepitev zdravja, preprečevanje bolezni, zgodnje odkrivanje, pravočasno zdravljenje, nego in rehabilitacijo zbolelih in poškodovanih poleg tega pa obsega tudi pravice iz socialnega zavarovanja.

Zdravstveno zavarovanje: po času nastanka je prva panoga socialne varnosti, ker je bolezen najpogostejši socialni primer, je kratkoročno; v času, ko zavarovanec zaradi bolezni ali poškodbe ne more delati, prejema denarno nadomestilo, ki ni odvisno samo od bolezni, poškodbe, ampak tudi od vrste dela.

2. Oblike zdr. zavarovanja. Katere pravice gredo zavarovancu v primeru nastanka zav. primera iz obveznega zdr. zavarovanja?

Oblike:

- družbena skrb za zdravje: odgovornost RS, ki z ukrepi gosp., ekološke in soc. politike ustvarja pogoje za uresničevanje zdr. varstva – usklajuje delovanje, razvoj vseh področij zdr. varstva in zav.
- obvezno zdr. zav: najobsežnejši del sistema
- prostovoljno zdr. zav: izvajajo zavarovalnice, lahko ga sklenejo tudi delodajalci za delavce
- skrb za zdravje delavcev v zvezi z delom: zakon o varnosti in zdravju pri delu; dolžan zagotoviti delodajalec
- posebni primeri obveznega zdr. zdravja (učenci, študentje na praktičnem pouku)

Pravice:

- obv. zdr. zav. pokriva: bolezni, poškodbe izven dela in pri delu, poklicne bolezni, porod in smrt; za poškodbo pri delu in za poklicno bolezen štejejo poškodbe, bolezni v skladu s predpisi, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje
- za vse primere: zagotovljeno je plačilo oz. del plačila zdr. storitev in pripadajoče denarne dajatve, delovno aktivnim zavarovancem je nadomeščen tudi izpad dohodka za čas, ko ne morejo delati
- če poškodbe, bolezni povzročijo invalidnost, telesno okvaro, se lahko uveljavlja pravica iz invalidskega zavarovanja
- za primer poroda je iz zdr. zav. zagotovljeno plačilo zdr. storitev; nadomestilo za čas odsotnosti z dela pa se odmerja po predpisih o druž. varstvu
- za primer smrti pripadata iz zdr. zav. enkratni dajatvi pogrebna in posmrtnina, družinska pokojnina po umrlem zavarovanju pa gre iz pokojninskega zavarovanja

3. Katere vrste prostovoljnih zdr. zavarovanj poznaš – opiši jih!

Prostovoljno zdr. zav. izvajajo zavarovalnice. Prostovoljna zdr. zav. znotraj držav EU so štirih vrst:

- nadomestna zav. za osebe, ki so izvzete iz obveznega zav. (preseganje višine dohodka,...)
- dodatna zav. za storitve, ki so izključene iz osn. zav. (lepotne operacije,...)
- zav. za doplačila za storitve, ki jih osn. zav. ne krije v celoti
- alternativna ali vzporedna zav. proti omejitvam, ki so v osn. zav. na strani ponudbe (čakalna lista za specialistične preglede,...)

Pri nas je najbolj razširjeno zav. za doplačila za razliko med deležem cene storitve, ki je krita iz obv. zav. in celotno ceno storitve.

4. Kdo so zavarovanci v obv. zdr. zav. v Sloveniji?

Zavarovance osebe v obveznem zdr. zav. so zavarovanci in njihovi druž. člani.

Zavarovanci in osebe, zavarovane za poškodbe pri delu in poklicno bolezen:

- temelj za status zavarovanca je delo ali druga aktivnost, ali kakšen drug predpisan pravni položaj
- za poškodbe pri delu so zav. samo tiste osebe, ki so zaposlene ali opravljajo dejavnost pri kateri lahko pride do poškodbe pri delu ali poklicne bolezni
- za poškodbo pri delu in poklicno bolezen so zavarovane tudi osebe, ki običajno niso delovno aktivne – v organizirani delovni proces se vključijo občasno predvsem zaradi usposabljanja za delo ali občasnega dela
- za poškodbo pri delu so zavarovane tudi osebe, ki opravljajo naloge humanitarnega, družbeno koristnega,...

5. Kdo so družinski člani zavarovancev v zdr. zav. in pod kakšnimi pogoji so zavarovani?

Ožji družinski člani so zakonec in otroci (zakonski, nezakonski, posvojenci); zakonec je zavarovan kot družinski član, če ni sam zavarovanec, zavarovan je tudi razvezani zakonec, ki mu je s sodno odločbo prisojena preživnina; kot zakonec je zavarovana tudi oseba, ki živi z zavarovancem v življenjski skupnosti, ki je po zakonu o zakonski zvezi in druž. razmerjih v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo.

Širši družinski člani so: pastorki (ki jih zavarovanec preživlja), vnuki, bratje, sestre in drugi otroci brez staršev (zavarovanec jih je vzel k sebi – preživlja jih ob pogojih, ki jih določa zakon), starši (oče, mati, očim, mačeha, posvojitelji), ki živijo z zavarovancem v skupnem gospodinjstvu.

Otrok je zdr. zav. kot družinski član do dopolnjenega 15. leta starosti oz. do dopolnjenega 18. leta starosti, če ni sam zavarovanec, po tej starosti pa, če se šola, in sicer do konca rednega šolanja.

Lastnost zavarovane osebe v obv. zdr. zav. pridobi oseba z dnem, ko so pri njej izpolnjeni pogoji za vključitev v obv. zav.-to ugotavlja ZZZS na podlagi prijave v zavarovanje, ki jo vloži zavezanec za plačilo prispevkov – zavod prizna lastnost zavarovane osebe z izdajo zdr. izkaznice.

6. Socialni primeri kot riziki zdr. zav.! → Ima Petra (6)

7. V katerih primerih je z obv. zdr. zav. zavarovanim osebam zagotovljeno plačilo zdr. storitev v celoti ?

- sistematični in drugi preventivni pregledi otrok, šolske mladine, študentov, ki se redno šolajo, žensk v zvezi z nosečnostjo in drugih odraslih oseb, razen preventivnih pregledov, ki jih zagotavljajo delodajalci – zakon
- zgodnje odkrivanje in preprečevanje bolezni
- zdravljenje in rehabilitacija otrok, učencev, študentov, ki se redno šolajo, ter otrok, mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju
- zdravstveno varstvo žensk v zvezi s svetovanjem pri načrtovanju družine, kontracepcijo, nosečnostjo, porodom
- preprečevanje, odkrivanje in zdravljenje infekcije HIV in nalezljivih bolezni, za katere je z zakonom določeno izvajanje ukrepov za preprečevanje njihovega širjenja
- obvezna cepljenje
- zdravljenje in rehabilitacija zaradi poklicnih bolezni in poškodb pri delu
- zdravila na recept v skladu z razvrstitvijo zdravil, ortopedski in drugi pripomočki,...

8. Katere vrste denarnih pravic iz zdr. zav. poznaš?

Denarne pravice iz obv. zdr. zav. so nadomestila med začasno zadržanostjo z dela, pogrebna in posmrtnina ter povračilo potnih stroškov. Predpisane so z ZZVZZ. opisi so v vpr. 9-11

9. Nadomestila med začasno zadržanostjo z dela v zdr. zavarovanju

Ta nadomestila pripadajo tistim zavarovancem, ki si pridobivajo dohodke z delom, ki sodijo po statistiki v delovno aktivno prebivalstvo. Kmetje in drugi, ki opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini in glavni poklic, morajo izpolniti še dodatni pogoj, da plačujejo prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Pravica do nadomestila, trajanje in višina so odvisni od razloga za odsotnost z dela. Nadomestilo ne more biti manjše od zajamčene plače in ne višje od plače, ki bi jo zavarovanec dobil, če bi delal oz. od osnove, po kateri je v času zadržanosti od dela zavarovan.

10. Opiši pogrebnino in posmrtnino

Namen **pogrebne** je prispevati h kritju pogrebnih stroškov za umrlo zavarovano osebo. Ob smrti zavarovane osebe pripada pogrebna osebi, ki je poskrbela za pogreb. To je običajno družinski član. Višino pogrebne določi Zavod za zdr. zav. s splošnim aktom, upošteva nujne stroške pogreba.

Posmrtnina je enkratna denarna pomoč, namenjena ob smrti zavarovanca družinskim članom, ki jih je zavarovanec preživljal do svoje smrti. Šteje se, da je zavarovanec preživljal upravičenca, če je bil ta po njem zavarovan kot družinski član. Drugi upravičenci morajo pravico do posmrtnine dokazati z ustreznimi listinami. Višino posmrtnine prav tako določi zavod v višini najmanj 100% in največ 150% zajamčene plače.

11. Opiši povračilo potnih stroškov v zdr. zav.

Zavarovane osebe imajo pravico do povračila potnih stroškov, ki obsegajo prevozne stroške ter stroške prehrane in nastanitve v drugem kraju. Ta pravica jim pripada, če uveljavljajo pravice do zdr. storitev iz 1., 2., 3., točke 32. čl. ZZZVZ, če morajo potovati k zdravniku v drug kraj, ker v njihovem kraju ni ustreznega zdravnika, zavoda. Pravico do povračila potnih stroškov ima tudi spremljevalec zavarovane in starejše težje ali težko duševno ter telesno prizadete otroke in mladostnike se šteje, da potrebujejo spremljevalca. Povračilo pripada za najkrajšo razdaljo do najbližjega javnega zavoda po ceni javnega prometa.

12. Kaj veš o organizaciji obv. zdr. zav.?

Nosilec obv. zdr. zav. je ZZZS, ki je javni zavod, s sedežem v Ljubljani. Zavod ima območne enote, ki izvajajo dejavnost zdr. zav. na območjih, ki pokrivajo ozemlje več občin ali upravnih enot (Celje, Koper, Krško, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murski Soboti, Novi Gorici in Ravnah na Koroškem) – območne enote imajo izpostave v večjih krajih. Organ upravljanja zavoda je skupščina, njen izvršilni organ je upravni odbor, poslovni organ zavoda je generalni direktor, skupščino in upravni odbor sestavljajo predstavniki delodajalcev in zavarovancev.

Naloge zavoda so:

- sprejemanje splošnih aktov za uresničevanje zdr. zav. in finančnega načrta,
- izvajanje zdr. zav.,
- sklepanje pogodb z zdr. zavodi in drugimi organizacijami ter zasebniki, ki opravljajo zdr. dejavnost,
- izvajanje mednarodnih pogodb s tega področja,
- vodenje baze zdr. zav.,...

13. Kako se financira obv. zdr. zav. v Sloveniji?

Sredstva za obv. zdr. zav. se zagotavljajo s **prispevki**, ki jih plačujejo zavodu zavarovanci, delodajalci in drugi zavezanci. Prispevke plačujejo od zakonsko določenih osnov, ki jih predstavljajo bruto plače oziroma drugi dohodki zavezancev. Prispevke zavezanci plačujejo praviloma po proporcionalnih stopnjah; to je v določenem, za vse enakem odstotku od osnove (za nekatere v pavšalnem znesku). Stopnje prispevkov na predlog skupščine določa Državni zbor. Stopnje prispevka za poškodbo pri delu, poklicno bolezen so različne za posamezne dejavnosti, odvisno od stopnje nevarnosti pri delu. Zavod določi tudi merila in pogoje pod katerimi se določenim zavezancem plačilo prispevka zmanjša ali odpiše.

14. Kako je urejeno uveljavljanje pravic iz zdr. zav.?

Pravice lahko uveljavi oseba, ki ji je priznana lastnost zavarovane osebe, ta pa to izkazuje s kartico zdr. zav. Denarne pravice iz obv. zdr. zav. uveljavljajo upravičenci pri zavodu oziroma pri delodajalcu, pravice do zdr. storitev pa uveljavljajo v zdr. organizacijah. Pri uveljavljanju pravic iz zdr. zav. ima zav. oseba pravico do proste izbire zdravnika in zdr. zavoda (spl. zdravnik, zobozdravnik, ginekolog – mora pa biti najlažje dosegljiv). Za postopek o pravicah iz obv. zdr. zav. se uporablja zakon o spl. upravnem postopku (ZUP). Pravice v zvezi z načinom uveljavljanjem zdravstvenega varstva ureja ZZD (pravica do posvetovanja z ustreznimi specialisti, izvedeti za diagnozo,...). Zdravstveni delavci in sodelavci so dolžni varovati kot poklicno skrivnost podatke o zdr. stanju posameznika.

15. Kdaj je bolniška 100%, 90%, 80%, 70%?

- nadomestilo 100% osnove ob zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni, poškodbe pri delu, presaditve živega tkiva in organov v korist druge osebe, posledic dajanja krvi ter izolacije, ki jo odredi zdravnik
- 90% osnove od zadržanosti od dela zaradi bolezni
- 80% osnove od zadržanosti od dela zaradi poškodb izven dela, nege družinskega člana in spremstva, ki ga odredi zdravnik.

ZAKON O STARŠEVSKEM VARSTVU IN DRUŽINSKIH PREJEMKIH

1. Kaj ureja zakon o starševskem varstvu in druž. prejemkih?

- prvi del ZSDP ureja pravice
  - do starševskega dopusta,
  - do starševskega nadomestila
  - pravice iz naslova krajšega delovnega časa;

Glavna pravica staršev je **starševski dopust**, ki se deli na porodniški dopust, očetovski dopust (novost), dopust za nego in varstvo otroka ter posvojiteljski dopust – za čas starševskega dopusta staršem pripada starševsko nadomestilo, ki izhaja iz plačevanja prispevko – gre torej za zavarovanje

- drugi del ZSDP ureja pravice do **družinskih prejemkov**, ki ne izhajajo iz dela ali zavarovanja staršev, ampak imajo naravo pomoči; gre za prejemke, ki niso vezani na plačevanje prispevkov, torej za socialno varstvo. **Sem spadajo:** starševski dodatek, pomoč ob rojstvu otroka, otroški dodatek,

dodatek za veliko družino (novost), dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno varstvo, delno plačilo za izgubljeni dohodek

2. Naštev vrste starš. dopusta in pojasni kaj imajo skupnega!

- porodniški dopust
- očetovski dopust
- dopust za nego in varstvo otroka
- posvojiteljski dopust

Pravice do vseh starševskih dopustov upravičenci uveljavljajo pri krajevno pristojnem CSD-ju.

3. Porodniški dopust – trajanje, način izrabe, pravica očeta

- porodniški dopust pripada materi in traja 105 dni-nepretrgoma
- nastopiti mora najmanj 28 dni pred predvidenim datumom poroda, lahko pa že 42 dni pred rokom,
- če mati umre, če zapusti otroka, ali če je nesposobna za samostojno življenje in delo, ima pravico do porodniškega dopusta oče v obsegu, kolikor ga mati ni izrabila, vendar največ 77 dni,
- če je mati mlajša od 18 let in ima status vajenke, učenke, dijakinje, ali študentke, lahko v soglasju z njo porodniški dopust izrabi **oče** otroka ali eden od otrokovih starih staršev – traja 77 dni in se skrajša še za toliko dni, kolikor je otrok star, ko oče oziroma eden od starih staršev nastopi porodniški dopust.

4. Očetovski dopust – trajanje, kdaj ima oče pravico do dopusta, način izrabe

- novost v Slo in se bo uvajal postopoma – v polnem trajanju bo priznan od 1.1.2005
- očetovski dopust traja 90 dni (15 +75)
- oče ga lahko izkoristi do osmega leta otrokove starosti, od tega mora 15 dni izkoristiti med porodniškim dopustom matere, preostalih 75 dni pa najkasneje do 8. leta starosti
- oče nima pravice do očetovskega dopusta, če mati rodi mrtvega otroka, če mu je odvzeta roditeljska pravica ali če ne varuje in neguje otroka, ker ta živi pri materi ali drugi osebi

5. Dopust za nego in varstvo in otroka

- pravico v trajanju 260 dni ima eden od staršev, neposredno po preteku porodniškega dopusta
- če se rodi hkrati več živorojenih otrok, se dopust za nego in varstvo podaljša za vsakega nadaljnjega otroka za 90 dni
- za nedonošenčka se dopust za nego in varstvo otroka podaljša za toliko dni, kolikor je bila nosečnost krajša od 260 dni
- če otrok potrebuje posebno nego, se dopust podaljša za dodatnih 90 dni po mnenju zdravniške komisije
- dopust za nego in varstvo otroka se podaljša tudi, ko starša ob rojstvu že varujeta in vzgajata najmanj dva otroka do starosti 8 let za 30 dni, za tri otroke 60 dni, za štiri ali več otrok za 90 dni
- del dopusta za nego in varstvo otroka v trajanju največ 75 dni se lahko izrabi najdalj do 8. leta starosti
- starša se pisno dogovorita o izrabi dopusta 30 dni pred potekom porodniškega dopusta

6. Posvojiteljski dopust

- posvojitelj ali oseba, ki ji je otrok zaupan v varstvo z namenom posvojitve ima pravico do posvojiteljskega dopusta, ki je odvisen od starosti otroka: za otroka starega 1-4 let pripada 150 dni, za otroka starega 4-10 let pa 120 dni
- pravice do posvojiteljskega dopusta nima oseba, ki posvoji otroka svojega zakonca

7. Katera denarna nadomestila pozna zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – komu pripada, trajanje, osnova za izračun, prenehanje pravice?

- **pravica** do starševskega nadomestila pripada osebam, ki imajo pravico do starševskega dopusta in ki so bile zavarovane po ZSDP že pred dnevom nastopa starševskega dopusta

- pravica obsega:

- + porodniško nadomestilo, ki se izplačuje med porodniškim dopustom
- + očetovsko nadomestilo, ki se izplačuje med očetovskim dopustom v trajanju 15 dni, za preostali čas mu država zagotavlja le plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače
- + nadomestilo za nego in varstvo otroka, ki se izplačuje med dopustom za nego in varstvo otroka
- + posvojiteljsko nadomestilo, ki se izplačuje med posvojiteljskim dopustom
- + osnova za posamezno vrsto starševskega nadomestila je povprečna osnova, od katere so bili v zadnjih 12 mesecih pred starševskim dopustom obračunani prispevki za starševsko varstvo
- + če zavarovanec tega pogoja ne izpolnjuje se mu manjkajoče mesece kot osnova upošteva 55% minimalne plače
- + osnova ne more biti nižja od 55% minimalne plače in ne višja od dvainpolkratnika povprečne mesečne plače v RS
- + če starša ali druga oseba ne izrabijo dopusta za nego in varstvo otroka v zakonsko določenem obsegu lahko pripadajoči del nadomestila izrabijo v obliki dobroimetja za plačilo varstva za otroka, za plačilo najemnine za stanovanje ali za reševanje stanovanjskega vprašanja

8. Pravica staršev do krajšega delovnega časa zaradi starševstva

- eden od staršev, ki neguje in varuje otroka do 3 leta starosti ali otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka, ima pravico delati krajši delovni čas
- delodajalec mu zagotavlja plačo po dejanski delovni obveznosti
- država pa mu zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače do njegove polne delovne obveznosti.

9. Katere družinske prejemke pozna zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih?

- starševski dodatek
- pomoč ob rojstvu otroka
- otroški dodatek
- dodatek za veliko družino
- dodatek za nego otroka
- delno plačilo za izgubljeni dohodek

10. Pravica do starševskega dodatka

- pripada tistim staršem, ki po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila (starši, ki niso zavarovani kot zaposleni, samozaposleni ali drugače delovno aktivni – študenti,...)
- pripada materi, ki je državljanica RS, ima stalno prebivališče in katere otrok je državljan RS
- namesto matere ima to pravico pod enakimi pogoji oče, če je mati umrla, zapustila otroka, če je trajno ali začasno nesposobna za samostojno življenje in delo ali če je sklenila pogodbo o zaposlitvi oz. je začela opravljati kmetijsko dejavnost
- pravico ima tudi oseba, kadar dejansko neguje in varuje otroka
- pravica traja 365 dni od rojstva otroka – starševski dodatek znaša 35.000 sit

11. Pomoč ob rojstvu otroka

- pravico do pomoči ob rojstvu ima vsak otrok, katerega mati ali oče ima stalno preb. v RS
- pravica ni odvisna od državljanstva otroka ali staršev
- je enkratni prejemek, namenjen nakupu opreme za novorojenca – 50.000 sit
- namesto denarnega prejemka se lahko v enaki vrednosti zagotovi oprema za novorojenca v obliki zavitka

12. Otroški dodatek za veliko družino

- za veliko družino šteje družina, ki ima tri ali več otrok, ki ustrezajo pogojem za status otroka po 70. čl ZSDP
- pravico ima tudi eden od otrok, kadar trije ali več otrok iz iste družine živijo brez staršev
- pravico ima eden od staršev, če so starši in otroci državljani RS in imajo skupno stalno prebivališče v Slo
- dodatek znaša 70.000 sit letno in se izplača v enkratnem znesku – uvaja se postopoma – l. 2004

13. Dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo

- dodatek je namenjen kritju povečanih življ. stroškov, ki jih ima družina zaradi takega otroka
- pravica se uveljavlja na podlagi mnenja zdravniške komisije
- pravica traja za obdobje, ko se otroku zagotavlja posebno varstvo zaradi zdravstvenih razlogov, oziroma do 18. leta, po tej starosti pa, če se šola in sicer do konca šolanja – največ do 26. leta
- pravica obstaja, če je otrok državljan RS in ima v SLO stalno prebivališče
- mesečna višina dodatka znaša 18.000 sit za otroke s težko motnjo v duševnem razvoju in težko ovirane otroke pa 36.000 sit
- pravica ne pripada otroku, ki je v zavodu s celodnevno brezplačno oskrbo ali če je v rejništvu

14. Delno plačilo za izgubljeni dohodek

- je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši DČ zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka – po mnenju zdravniške komisije
- pravico ima eden od staršev, če je državljan RS in ima stalno prebivališče v SLO – enako velja za otroka
- pravico lahko uveljavi oseba, ki se odloči, da bo zaradi skrbi za otroka zapustila trg dela
- mesečna višina delnega plačila je minimalna plača, od katere upravičenec plačuje prispevke za socialno varstvo
- pravica ne pripada, če je otrok v zavodu, v katerem ima celodnevno brezplačno oskrbo, ali če je v rejništvu

ZAKON O SOCIALNEM VARSTVU

1. Kaj obsega socialno varstvena dejavnost?

- obsega preprečevanje in reševanje soc. problematike posameznikov, družin in skupin preb,
- obravnavajo se socialni primeri, ki niso bili predvideni ali morda sploh niso bili znani (begunstvo, posledice proizvedenih rizikov – černobilska katastrofa)
- dajatve in storitve soc. varstva tudi dopolnjujejo pravice iz drugih panog socialne varnosti v primeru, da te ne zadoščajo za preživetje ali da prenehajo, preden je upravičenec našel drug vir za preživljanje
- javni sistemi soc. varstva so glavni blažilec revščine in soc. izključenosti

2. Kaj zagotavljajo pravice iz zakona o soc. varstvu in komu so namenjene?

- pravice iz soc. varstva po zakonu o soc. varstvu obsegajo storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju in odpravljanju soc. stisk in težav posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter dajatve namenjene tistim posameznikom, ki si sami materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati (stiske in težave ter materialna ogroženost)
- storitve soc. varstva se uveljavljajo po načelu enake dostopnosti in proste izbire oblik za vse upravičence pod pogoji, ki jih določa zakon v 4. členu

3. Socialno varstvene storitve!

- prva socialna pomoč
- osebna pomoč
- pomoč družini
- institucionalno varstvo
- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji
- pomoč delavcem v podjetjih, zavodih ter pri drugih delodajalcih
- izvajajo se tudi storitve, ki jih opravljajo socialne službe v vzgoji in izobraževanju, zdravstvu, zaposlovanju ter pravosodju

4. Prva socialna pomoč, osebna pomoč in pomoč družini

- **prva socialna pomoč:** obsega pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi soc. stiske in težave, oceno možnih rešitev ter seznanitev upravičenca o vseh možnih oblikah socialno-varstvenih storitev iz dajatev, ki jih lahko uveljavi ter o obveznostih, ki so povezane z oblikami storitev in dajatev, kakor tudi seznanitev upravičenca o mreži in programskih izvajalcev, ki nudijo soc. varstvene storitve in dajatve
- **osebna pomoč:** obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi posamezniku omogočili razvijanje, dopolnjevanje ter izboljšanje soc. zmožnosti
- **pomoč družini:** obsega pomoč za dom (strokovno svetovanje, pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani, pri skrbi za otroke, usposabljanje družine za opravljanje njene vloge v vsakdanjem življenju), pomoč na domu (socialna oskrba v primeru invalidnosti, starosti in takrat ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo) in socialni servis (obsega pomoč pri hišnih in drugih opravljenih v primeru otrokovega rojstva, bolezni, invalidnosti, starosti, v primeru nesreč,...)

5. Institucionalno varstvo, vodenje in varstvo ter pomoč delavcem pri delodajalcih

- **instituc. varstvo** obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo, vzgojo in pripravo za življenje, varstvo otrok in mladoletnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju obsega še usposabljanje po posebnem zakonu, oskrbo in vodenje
- **vodenje in varstvo** obsegata organizirano celovito skrb za odraslo telesno in duševno prizadeto osebo, razvijanje individualnosti in harmoničnega vključevanja v skupnost in okolje
- **pomoč delavcem pri delodajalcih** obsega svetovanje in pomoč pri reševanju težav, ki jih imajo delavci v zvezi z delom v delovni sredini in ob prenehanju delovnega razmerja ter pomoč pri uveljavljanju pravic iz zdr., pok. in inval. zavarovanja ter otroškega in družinskega varstva

6. Denarna socialna pomoč – definicija, upravičenci

- dajatve socialnega varstva so namenjene upravičencem, ki so materialno ogroženi, ki nimajo in si ne zmorejo sami priskrbeti najpotrebnejših sredstev za preživetje
- denarna soc. pomoč lahko vključuje dodatek za tujo nego in pomoč ter izredno denarno socialno pomoč, ki ju smatramo za posebni obliki denarne socialne pomoči
- pravico do soc. pomoči ima le tisti, ki si ne more preživetja zagotoviti sam z delom, s pravicami iz dela ali zavarovanja, z dohodki od premoženja in iz drugih virov oz. z nadomestili ali prejemki in po drugih predpisih ali s pomočjo tistih, ki so ga dolžni preživljati ali na drug način

- upravičene so tudi osebe, ki ne morejo zagotoviti minimalnega dohodka iz razlogov, na katere ne morejo vplivati in so pred tem uveljavljale morebitne pravice, ki jim pripadajo po drugih predpisih
- na upravičenost in višino pravice do denarne soc. pomoči vplivajo dohodki in premoženje upravičenca

7. Dodeljevanje in izplačevanje denarne socialne pomoči

- upravičenec uveljavlja denarno pomoč pri krajevno pristojnem CSD – po obrazcu + dokazila
- pomoč se dodeli za določen čas, prvič največ za obdobje 3. mes., ponovno se lahko dodeli, če so okoliščine, ki so nespremenjene največ za obdobje 6 mes.
- za eno leto se dodeli: starost nad 60 let, bolezen, invalidnost,... če se ne pričakuje izboljšanje
- trajna denarna soc. pomoč se dodeli osebi, ki je trajno nezmožna za delo brez vsakršnih dohodkov, brez premoženja in nima nikogar, ki bi ga bil dolžan preživljati, živi doma
- višina denarne soc. pomoči se usklajuje s spremembami minimalnega dohodka

8. Katere storitve zagotavlja država in katere občina?

Država:

- zagotavlja mrežo za so. preventivo,
- prvo soc. pomoč,
- pomoč družini za dom,
- institucionalno varstvo,
- za vodenje in varstvo
- zaposlitev pod posebnimi pogoji

Občine:

- zagotavljajo mrežo javne službe za osebno pomoč
- pomoč družini na domu

Storitve, ki jih zakon določa kot javno službo, opravljajo javni zavodi in druga pravne in fizične osebe, ki pridobijo koncesijo na javnem razpisu.

9. Javni socialno varstveni zavodi:

So centri za soc. delo, domovi za stare, posebni varstveni zavodi za odrasle, varstveno delovni centri, svetovalnice, stanovanjske skupine, domovi za otroke in drugi, sprejemališča, materinski domovi, centri za neodvisno življenje invalidov,...

10. Druge v zakonu predstavljene organizacije, ki opravljajo socialno varstveno dejavnost

- dobrodelne organizacije
- organizacije za samopomoč
- invalidske organizacije
- zasebniki, ki izpolnjujejo predpisane pogoje glede strokovne izobrazbe in drugih zahtev

11. Soc. zbornica

- skrbi za povezanost, razvoj in strokovni dvih socialno varstvene dejavnosti
- sprejela je kodeks etike delavcev na področju soc. varstva
- najpomembnejše naloge se nanašajo na supervizijo strokovnega dela, strokovno izobraževanje, pripravništvo in druga vrpašanja, povezana z zagotavljanjem strokovnosti na področju soc. varstva

12. Postopek uveljavljanja storitev po zakonu o soc. varstvu

- pravice do storitev upravičenci uveljavljajo pri ustreznem soc. zavodu
- postopki izvajanja storitev morajo biti vodeni tako, da zagotavljajo zaupnost podatkov ter osebno integriteto in dostojanstvo upravičenca

13. Financiranje soc. varstvenih dejavnosti!

Socialno varstvena dejavnost se financira iz proračuna republike in občine. Sredstva za financiranje socialno varstvene dejavnosti se zagotavljajo tudi s plačili storitev, s prispevki dobrodelnih organizacij in organizacij za samopomoč ter invalidskih organizacij, s prispevki donatorjev in iz drugih virov.

Iz proračuna Republike Slovenije se financirajo:

- dejavnosti, potrebne za delovanje in razvoj sistema socialnega varstva iz 6. člena tega zakona;
- socialna preventiva;
- prva socialna pomoč;
- pomoč družini za dom;
- izvrševanje javnih poblastil;
- institucionalno varstvo iz 16. člena tega zakona;
- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji;
- denarna pomoč kot edini vir preživljanja;
- denarni dodatek;

- investicije v socialno varstvene zavode;
- skupne naloge socialnega varstva iz programa, ki ga vsako leto določi državni zbor;

Iz proračuna občine se financirajo:

- osebna pomoč;
- pomoč družini na domu;
- pomoč pri uporabi stanovanja (najemnina)

ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU

1. Zakaj sta pokojninsko/starostno in invalidsko zavarovanje združena v eno panogo socialne varnosti?

Razlog je v tem, da tako starost kot invalidnost, ki sta glavna socialna primera tega zavarovanja, povzročita nezmožnost za delo, ki je praviloma trajna. Invalidnost se obravnava kot neke vrste prezgodnja starost, kot nezmožnost pridobivati si z delom sredstva za življenje, ki je nastopila prej, kot se to običajno zgodi. Obratno je tudi starost mogoče obravnavati, kot neke vrste invalidnost, če z invalidnostjo, kot to velja za delavska zavarovanja, razumemo izgubo zmožnosti za delo.

2. Opiši kaj vsebujejo trije stebri pokoj. zavarovanja v Slo!

V Sloveniji sta pokojninsko in invalidsko zavarovanje delovno aktivnih oseb povezana v enoten sistem, ki je pravno urejena z ZPIZ. Ureja obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi medgeneracijske solidarnosti – prvi steber, ter dodatko pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Slednje predstavlja neke vrste drugi stebe, ki pa je šibkejši, kot je bilo prvotno zamišljeno – vsebuje le zbiranje sredstev delodajalcev za dodatne pravice delavcev, ki opravljajo težka, zdravju škodljiva dela ter daje osnovo za prostovoljne pokojninske sheme. Tretji steber je prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov – urejeno bo s posebnim zakonom.

3. Kaj pomeni načelo neodtujljivosti, nezastarljivosti in spoštovanja pridobljenih pravic v pokoj. in inval. zavarovanju?

- za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje velja načelo neodtujljivosti, nezastarljivosti in spoštovanja pridobljenih pravic, ki je eno od temeljnih načel socialne varnosti
- pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja so neodtujljive osebne pravice – ni jih mogoče prenesti na drugega ali podedovati; podedujejo se lahko edino zapadli denarni zneski, ki niso bili izplačani do smrti uživalca
- pravice iz obveznega zavarovanja ne zastarajo, razen dospelih neizplačanih zneskov, za katere je tako določeno z zakonom
- pravic iz obveznega zavarovanja ni mogoče odvzeti, zmanjšati, omejiti, razen v primerih, ki jih določa ZPIZ

4. Kaj pomeni načelo obveznosti v pokoj. in invalid. zavarovanju?

- zavarovalno razmerje nastane na podlagi zakona z vzpostavitvijo dol. pravnega razmerja, ki je podlaga za obvezno zavarovanje
- pravno razmerje, ki je podlaga za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje je lahko delovno razmerje ali kakšno drugo razmerje, za katero zakon tako določa
- načelo obveznosti je načelo javnih sistemov socialne varnosti

5. Navedi glavne skupine zavarovancev, ki so zavarovani za vse primere pokojninskega in invalidskega zavarovanja:

So: zaposleni v RS, državljani RS, zaposleni pri tujcih, samozaposleni, kmetje, vajenci, vrhun. športniki in šahisti, brezposelni, starši otrok, ki prejemajo starševski dodatek, zaposelniki

6. Kaj pomeni izraz »polna starost« in koliko znaša?

- polna starost za upokojitev je za zavarovance 63 let – to je starost, ob kateri naj bi se moški in ženske upokojevali
- kdor se upokoji ob polni starosti, se mu starostna pokojnina odmeri v višini, odvisni od pokojninske dobe, brez odbitkov

7. Navedi minimalne pogoje za uveljavitev pravic do starostne pokojnine

- za uveljavitev pravice do starostne pokojnine je treba izpolnjevati predpisano starost in predpisano minimalno pokojninsko dobo
- kot minimalne pogoje zakon za pridobitev pravice do starostne pokojnine zakon postavlja tri alternativne kombinacije starosti in pokojninske dobe:
  - a) starost 58 let in pokojninska doba 40 let za moške, 38 let za ženske
  - b) starost 63 let za moške, 61 let za ženske in pokojninska doba 20 let
  - c) starost 65 let za moške, 63 let za ženske in 15 let zavarovalne dobe

8. Iz katerih razlogov, komu in za koliko let se lahko znižata polna oz. minimalna starost za upokojitev?

- a) ženski, ki se je v obvezno zavarovanje vključila pred 18. letom starosti, se minimalna starost zniža za čas trajanja obveznega zavarovanja pred dopolnjenim 18. letom starosti, vendar največ na 55 let
- b) druga olajšava je možna zaradi otrok; starost za upokojitev – tako polna kot minimalna – se zniža za vsakega rojenega ali posvojenega otroka, ki ima državljanstvo RS, za katerega je zavarovan-ec, -ka skrbel in ga vzgajal, a vsaj pet let; znižanje upokojitvene starosti zaradi otrok se bo uvajalo postopoma do leta 2015; zavarovancu, ki se starotna meja zniža za osem mesecev za enega otroka, za 20 mesecev za dva otroka in za 36 mesecev za tri otroke, za vsakega nadaljnjega otroka se znižanje starostne meje poveča za 20 mesecev – to olajšavo lahko uveljavi mati ali oče, kakor se dogovorita, pogoj minimalne starosti 58 let se ženskam zaradi otrok lahko zniža največ do 56 let in moškim do 58 let starosti, polna starost se zaradi otrok za moške lahko zniža največ na 60 let in za ženske na 58 let.

9. Kako se odmeri starostna pokojnina?

- višina pokojnine je odvisna od pokoj. osnove in pokojninske dobe
- pokojninsko osnovo predstavlja povprečje plač oz. drugih dohodkov od katerih so bili plačani prispevki za pokojninsko zavarovanje za obdobje katerihkoli zaporednih 18 let po letu 1970, ki so za zavarovanca oz. zavarovanko ugodnejša
- pri določitvi pokoj. osnove se plače iz prejšnjih let preračunavajo z valorizacijskimi količniki, tako da ustrezajo gibanjem povprečnih plač in pokojnin v koledarskem letu pred uveljavitvijo pravice do pokojnine
- najnižja pokojninska osnova je tista, ki je veljala zadnji mesec pred uveljavitvijo
- najvišja pokojninska osnova predstavlja štirikratnik najnižje pokojninske osnove
- zavarovancu, ki pridobi pravico do starostne pokojnine je zagotovljena najnižja pokojnina v višini 35% osnove
- za pokojninsko dobo 15 let se pokojnina odmeri v višini 35% osnove, za zavarovanko 38%, nato pa se za vsako nadaljnje leto pokojninske dobe odmerni odstotek poveča za 1,5%

10. Kaj veš o delni pokojnini?

- za delno pokojnino zakonodajalec podira podpira postopen prehod iz delovne aktivnosti v upokojitev
- zavarovanec, ki je izpolnil pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine, lahko pridobi pravico do delne pokojnine, če je v delovnem razmerju z največ polovico polnega delovnega časa
- delna pokojnina se odmeri v višini polovice starostne pokojnine, ki gre zavarovancu na dan uveljavitve delne pokojnine, glede na dopolnjeno pokojninsko dobo, pokojninsko osnovo in starost
- po prenehanju uživanja delne pokojnine lahko zavarovanec zahteva izplačilo usklajenega zneska starostne pokojnine, ugotovljene ob odmeri delne pokojnine, glede na dejansko dopolnjeno zavarovalno dobo v času prejemanja delne pokojnine in starosti na dan odstotnega povečanja ali ponovno odmero starostne pokojnine ob upoštevanju dejansko dopolnjene zavarovalne dobe in plače v času prejemanja pokojnine in starosti na dan uveljavitve ponovne odmere

11. Državna pokojnina po ZPIZ-1 (upravičenci, višina)

- pravico do državne pokojnine imajo osebe s stalnim prebivališčem v RS, ki nimajo pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1 niti ne tujega javnega pokojninskega sistema niti po drugih predpisih, in katere lastni dohodki ne presegajo premoženjskega cenzusa za pridobitev varstvenega dodatka po ZPIZ-1
- pravico do državne pokojnine pridobi taka oseba, ki izpolni 65 let starosti, če je med 15 in 65 letom starosti najmanj 30 let prebivala v RS
- državna pokojnina znaša najmanj 33,3% najnižje pokojninske osnove
- državna pokojnina bo uvedena postopoma (od 1.2.2001 znaša 26.487,31 sit)
- pravica do državne pokojnine je odvisna od materialnih razmer upravičenca, vendar se pri ugotavljanju cenzusa upoštevajo samo njegovi dohodki, ne pa tudi dohodki družinskih članov

12. Opredeli pojem in kategorije invalidnosti po ZPIZ-1

- invalidnost je podana, če se zaradi sprememb v zdr. stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije zavarovancu zmanjša zmožnost za zagotovitev oz. ohranitev delovnega mesta oz. za poklicno napredovanje

Kategorije invalidnosti:

I. kategorija – če zavarovanec ni več zmožen opravljati organiziranega pridobitnega dela, če je pri njem podana poklicna invalidnost, nima pa več preostale delovne zmožnosti – splošna invalidnost

II. kategorija – če je zavarovančeva delovna zmožnost za svoj pokliv zmanjšana za 50% ali več – poklicna invalidnost

III. kategorija – če zavarovanec z ali brez predhodne poklicne rehabilitacije ni več zmožen za delo s polnim delovnim časom, lahko pa opravlja določeno delo vsaj s polovico polnega delovnega časa oz. če je zavarovančeva delovna zmožnost za svoj poklic zmanjšana za manj kot 50% ali, če zavarovanec

še lahko dela v svojem poklicu s polnim delovnim časom, vendar ni zmožen za delo na delovnem mestu na katerega je razporejen – omejena zmožnost za delo

13. Kaj je splošna invalidnost in kaj je poklicna invalidnost?

odgovor v prejšnjem vprašanju

14. Kaj je poškodba pri delu in kaj je poklicna bolezen?

Poškodba pri delu:

- gre za poškodbo, ki je posledica neposrednega in kratkotrajnega mehničnega, fizikalnega, kemičnega učinka, poškodba, ki je posledica hitre spremembe položaja telesa, nenadne obremenitve telesa ali druge sprememba fiziološkega stanja organizma-če je v zvezi z opravljanjem dela, dejavnost, na podlagi katere je poškodovanec zavarovan
- obolenje – neposredna in izključna posledica nesrečnega naključja/višje sile med opravljanjem dela oz. dejavnosti
- poškodbe, ki nastopijo na redni poti od stanovanja do delovnega mesta ali nazaj, na službeni poti, na poti da zavarovanec nastopi delo in na redi poti v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenega varstva

Poklicne bolezni:

- poklicne bolezni so določene bolezni, povzročene z daljšim neposrednim vplivom delovnega procesa in delovnih pogojev na določenem delovnem mestu ali na delu, ki sodi v neposredni okvir dejavnosti, na podlagi katere je oboleli zavarovan
- poklicne bolezni dela določi minister, pristojen za delo v sodelovanju z ministrom za zdravstvo,

15. Navedi in na kratko opiši pravice na podlagi invalidnosti.

invalidska pokojnina:

- a)namenjena zavarovancem, ki nimajo več pogojev za delo, ker je nastopila splošna invalidnost/ne izpolnjujejo pogojev za poklicno rehabilitacijo/za zaposlitev
- b)pridobi jo zavarovanec I., II. (ki ni zmožen za drugo ustrezno mesto brez poklicne rehabilitacije, le-ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 50 let), II. in III. kategorije, ki mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev oz. prerazporeditev, ker je dopolnil 63 let moški (45% pokojninske osnove), 61 let ženske (48% osnove)
- c)izpolnjen mora biti pogoj pokojninske dobe

Poklicna rehabilitacija:

- a)celostni proces, v katerem se zavarovanec strokovno, fizično, psihosocialno usposobi za drug poklic/delo tako, da se ustrezno razporedi/zaposli in ponovno vključi v delovno okolje, oz. se usposobi za opravljanje istega poklica/dela, tako da se mu ustrezno prilagodi delovno mesto z ustreznimi tehničnimi pripomočki
- b)pravico pridobi zavarovanec, ki na dan nastanka II. kategorije invalidnosti še ni dopolnil 50 let, če je glede na preostalo delovno zmožnost pričakovati, da se lahko usposobi, za delo s polnim delovnim časom
- c)v času od pridobitve pravice in do nastopa, v času trajanja in po končani poklicni rehabilitaciji do dneva zaposlitve prejema zavarovanec denarno nadomestilo, ki se odmeri glede na višino invalidske pokojnine, do katere bi bil upravičen na dan nastanka invalidnosti

Pravica do premestitve: to pravico imajo zavarovanci s preostalo delovno zmožnostjo, pri katerih je invalidnost II. kategorije nastala po dopolnjenem 50 letu starosti, zavarovanci III. kategorije invalidnosti, pri katerih je delovna zmožnost zmanjšana za manj kot 50% in zavarovanci III. kategorije, ki še lahko delajo v svojem poklicu s polnim delovnim časom, vendar pa niso zmožni za delo na delovnem mestu, na katerega so razporejeni

Nadomestila

Pravica do dela s krajšim DČ

- zavarovanec, ki ni več zmožen za delo s polnim DČ pridobi pravico do dela s krajšim DČ in pravico do delne invalidske pokojnine
- dolžan zagotoviti delodajalec, če ima zavarovanec delovno razmerje sklenjeno v RS
- osnova za določitev delne inval. pokojnine je invalidska pokojnina do katere bi bil zavarovanec upravičen na dan nastanka invalidnosti

Delna invalidska pokojnina – glej prejšnjo alinejo

Pravica do nadomestila za invalidnost:

- pravica je pogojena s starostjo zavarovanca, z obsegom njegove preostale delovne zmožnosti in z določenim statusom ob nastanku invalidnosti oz. pozneje

16. Pravica delovnih invalidov do premestitve! že v odgovoru 15

17. Naštej in na kratko opiši pravice za primer smrti zavarovanca!

- družinski člani lahko pridobijo pravice po umrlem zavarovancu, če je ta ob smrti izpolnjeval enega od naslednjih pogojev:

- da je dopolnil najmanj pet let zavarovalne dobe ali najmanj 10 let pokojninske dobe
- da je izpolnil pogoje za pridobitev pravice do starostne ali invalidske pokojnine
- da je bil uživalec starostne ali invalidske pokojnine ali uživalec katere od pravic na podlagi invalidnosti

- če je zavarovanec umrl zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, pridobijo upravičenci pravice po njem ne glede na dopolnjeno pokojninsko dobo

18. Kakšni so pogoji za vdovsko pokojnino in kako se vdoska pokojnina odmeri?

Pogoji:

- če je do smrti zavarovanca, po katerem ji-mu gre pravica, dopolnil-a starost 53 let;
- če je bil do zavarovančeve smrti popolnoma nezmožen za delo/je to postal v 1 letu po zavarovančevi smrti
- če ji-mu je po zavarovančevi smrti ostal eden ali več otrok, ki imajo pravico do družinske pokojnine po umrlem zavarovancu, vdova ali vdovec pa ima do njih dolžnost preživljanja

Odmera:

- osnova za odmero je starostna ali invalidska pokojnina (tista, ki je ugodnejša) umrlega zavarovanca
- minimalna osnova za odmero je znesek pokojnine, ki bi pripadala umrlemu, odmerjene v višini najmanj 45% od pokojninske osnove
- če je umrlim zavarovancem ostala samo vdova ali vdovec znaša 70% osnove
- če so po umrlem ostali tudi drugi družinski člani se odmeri za enega člana 70%, za dva 80%, za tri 90% za štiri ali več pa 100%

19. Kaj sta odpravnina in oskrbnina v PIZ ?

- vdovec/vdova, ki po smrti svojega zakonca ali partnerja ni pridobil-a pravice do vdovske pokojnine, ker ni izpolnjeval-a pogojev, lahko pridobi pravico do odpravnine/oskrbnine